

ВЕЛИКОДНІ ЛИСТІВКИ

ПАСКА СВАЩЕННА
НАМ ДНЕСЬ ПОКАЗАЄ...

У своїй статті в "Сівачі" за 23 грудня 2012 р. я подала загальну інформацію про святкові листівки, зосереджуючись на українських різдвяних листівках. Сьогоднішня стаття є продовженням попередньої і буде йтися в ній про українські Великодні листівки.

До недавня посилання вітальних листівок з нагоди головних свят, таких як Різдво і Великдень, було нормальним явищем. Однак, останнім часом звичай посилання Великодніх листівок підупав. Ось тому Великодні листівки все менше видають, вони все більш рідкісні, і з огляду на це стають важливим предметом для колекціонерів.

Святкові листівки, а українські особливо, подають не тільки релігійні та доброзичливі побажання, але й містять цінний інформаційний зміст і часто вважаються значним мистецьким твором. Відомі українські мистці залюбки включають у свій мистецький доробок видання особливих святкових листівок. Більшість листівок подають багатство інформації не лише про релігійний аспект свята, але також про старовинні традиції, пов'язані з ним. І так, на підставі зображень на листівках, одержувачам відсвіжується пам'ять, спогади, а іноді й відкриття особливостей, які містяться в цьому святі.

Українські Великодні традиції багаті та символічні у своєму змісті. Багато старовинних, дохристиянських ритуалів святкування приходу весни та воскресіння природи стали частиною християнського свята Великодня, Воскресіння Христового. Такі звичаї, як биття лозою у Вербну неділю, випікання особливих хлібів – паски, бабки,

писання писанок, виведення гагілок на Великдень під церквою, обливання водою у Світлий понеділок і багато інших були приєднані до християнського свята. Чисельні українські мистці - автори Великодніх листівок - старалися втілити багато з цих традицій у свої твори.

Наш Музей і Бібліотека мають значну збірку Великодніх листівок. Беру листівки із зображенням Воскреслого Христа трьох різних мистців: Михайла Дмитренка (1908-1997), Мирона Левицького (1913-1993) і Едварда Козака (1902-1992). Перші дві зображають Воскреслого Христа на підставі іконографічних законів. На третій листівці Воскреслий Христос з'являється воякам Української Повстанської Армії в їхніх лісових кривках. Цю листівку видано в таборах ДП у Німеччині в ті роки, коли повстанська

армія ще активно діяла в боротьбі з советськими окупантами.

У нашій колекції маємо також листівки, видані у Львові у 20-их роках двадцятого століття. Листівка Олени Кульчицької (1877-1967)

зображає велику групу гуцулів перед церквою під час Великодньої Служби Божої. На листівці анонімого мистця бачимо селян навколішках перед Воскреслим Христом. Центральний образ обрамлений українською вишивкою і писанками.

Кілька тижнів перед Великднем молоді дівчата присвячують багато днів і годин писанню писанок. Ми кажемо "писати писанки", а не "малювати", бо згідно з повір'ям, символи, які накладемо на яйце, це закодована мова, яка висловлює побажання щастя, здоров'я, добробуту, довголіття тощо. Писанки дарують членам родини, друзям, а особливо дівчата дарують молодим парубкам, яких вони собі вподобали. Мистці Галина Мазепа (1910-1995), Мирон Левицький, і

Ярослава Сурмач (1925-2009), зображають саме цю традицію, і кожний у своєму стилі. Дві листівки видані українськими полоненими в Ріміні (Італія), ілюструють дарування писанок. На листівці С. Яцушка дівчина соромливо дає писанку козакові, будучи непевною, чи він її прийме. На листівці мистця О. Островський бачимо в гумористичному висвітленні козака який несе велетенську писанку. Листівка Мирона Левицького, видана 1946 р. в Австрії, зображає велетенську писанку, яку несе аж два козаки.

Листівка В. Залуцького ознайомлює нас з приготуванням великодніх страв. У святковій чепурно прибраній хаті мама прикрашає паску та привчає доньку до цього ритуалу. Листівка Петра Андрусів (1906-1981) зображає родину в дорозі до церкви з великоднім кошиком. Мистець додав до цієї картини ще й інші елементи, пов'язані з Великднем, такі як вербові гілки, писанки, вишиванку. Ярослава Сурмач створила прекрасну картину на шклі, на якій бачимо посвячення великодніх кошиків під церквою.

Улюбленою розвагою молодих хлопців на Великдень було дзвонити у дзвони. По українських селах великодні дзвони лунали годинами. Листівки невідомого мистця та Едварда Козака ілюструють і цей звичай.

Після Воскресної Служби Божої слідує посвячення великодніх кошиків та великодній сніданок. Потім молоді дівчата виходили на галявину біля церкви та виводили гагілки. Сьогодні виконуємо ці весняні пісні та хороводи для розваги, але в минулому вони мали магічне призначення. У давнину людина вірила, що словом, музикою, ритмом, рухом можна розбудити природу. Імітуючи сіяння, садження та розвиток посіву, можна приворожити добрий урожай. Виводячи кривий танець, "го в гору, то в долину", імітуємо мандрівку сонця по небу – схід і захід, і цим забезпечуємо вічність життя на землі. Листівки Петра Андрусів і Едварда Козака ілюструють ці хороводи.

Великодній понеділок, який називаємо обливанням, відзначається тим, що хлопці і дівчата стараються з використанням хитрощів облити водою один одного. Сьогодні - це весела забава. У

давнину обливання водою вважалося свого роду очищенням та оздоровленням. Листівки Мирона Левицького і Миколи Бутовича (1895-1961) ілюструють цю забаву.

Мистець світової слави Яків Гніздовський (1915-1985) зумів поєднати всі великодні традиції на одній листівці. Починаючи від писання писанок, печення пасок, збирання вербових гілок, їзди до церкви, посвячення великодніх страв, виводу гагілок та закінчуючи обливанням понеділком.

Українські святкові листівки, видані перед Другою світовою війною в Галичині та українською діаспорою по цілому світі містять в собі та передають не тільки важливі факти але й служать освітнім знаряддям. У багатьох випадках вони візуально допомагають зберегти деякі аспекти нашої спадщини. Приглядаючись уважно до деталей, які мистці вкладають в листівкові зображення, ми будемо збагачені, збуджені і горді за нашу культуру, спадкоємцями якої вважаємось.

Любов Волинець

ХРИСТОС ВОСКРЕС!
А ЖОВТІ ВАСТЕРІЄ!
Олена Кульчицька

Христос Воскрес!